

snade sudbina i usud roditelja. I dan danas se ta borba nije završila – i dan danas ona, moramo to priznati, ovdje, na Balkanu, nije okončana. Ona se još u vidu neke strepnje i straha nadvija nad našom budućnošću. Ustvari, to je još jedan od uslova romana koji je na ovako malom broju stranica zahvatio puninu, cjelokupnost, totalitet života...

Upravo u tom začaranom krugu, po mom skromnom mišljenju, to najteže pitanje sudbine je ono koje ova priča postavlja i pokušava odgovoriti. Ta borba ustvari ne prestaje, kao što, uostalom, ne prestaju ni žrtve. Krehić jeste svoj roman smjestio u vremenski okvir četiri generacije jedne porodice, ali se slobodno može kazati da je njegov početak neodređen, kao što mu, iako naprasni i izrazito šokantni kraj, također, nije određen. Dakle, ovaj roman kao da nema kraja!

Spisalačka vještina i genij koji je Krehić pokazao u svom drugom po redu romanesknom ostvarenju su brilijantni, upravo u kratkoći štiva koja koncizno sažima generacije i epohe. S druge strane, ta konciznost je prednost ovog romana jer čitaoca navodi na otvaranje pitanja i razmišljanje o sudbini i usudu Bosne. Dakako, roman obiluje prekrasnim opisima, dijalozima i energičnom fabulom koju je autor vjerno oslikao upravo u odnosu na okolnosti i lokalitete na kojima se određena radnja dešava.

Upravo ovakva štiva, putem književnosti, otvaraju teška pitanja suočavanja sa prošlošću ne samo naroda Bosne već i šire regije Balkana. Čini mi se da narodi Balkana moraju, ako ne na pravi historijski, faktografski način, dakle, činjenični, pravnički način da se suočavaju sa svojom prošlošću, jer je još uvijek veoma veliki stepen PORICANJA, onda je zasigurno roman kao kreativna mašta i fikcija, možda, također, dobar put da počnemo svi "otkravljivati" te naše zaleđene teme. U tome je ovaj roman vrijedan doprinos.

Roman "Jednog dana doći ću, oče" je poseban i po tome što je, iako govori o viktimiziranju, na jedan veoma vješt način izbjegao nekada štetnu socijalnu pojavu viktimizacije bilo kog naroda.

Kolikogod su glavni likovi romana i radnje žrtve i, kolikogod je sama Bosna žrtva, način na koji je Krehić iznio priču, sudbinu i usud Bosne i Bošnjaka veoma je pozitivan i afirmativan način kulturnog i historijskog izdizanja i prevazilaženja i borbe, upravo, protiv svih tih negativnosti i stega prošlosti.

Mirnes Kovač

Bošnjaci u Turskoj

(Amir Hodžić i Mirsad Kalajdžić, *Bošnjaci u Turskoj*, El-Kalem, Sarajevo, 2014.)

Knjiga *Bošnjaci u Turskoj*, autora Amira Hodžića i Mirsada Kalajdžića, pionirski je poduhvat da se osvijetli i bolje upozna život najbrojnije bošnjačke dijaspore, koja se prije stoljeća, silom prilika, odselila u Tursku i gdje ih je sada više nego u matičnoj domovini Bosni i Hercegovini, čak se spominje da tamo danas živi 6,5 miliona Bošnjaka porijeklom sa ovih prostora. Autori kroz zanimljive razgovore, obilazeći različita mjesta, sela i gradove, saznaju od svojih sagovornika kako su daleki preci današnjih Bošnjaka, pod pritiskom napustili svoj toptrak i krenuli u neizvjesnu sudbinu. Mnoga od tih kazivanja su potresna i upoznaju nas sa svom dramatičnošću kroz koju su oni prošli kroz svoj egzodus iz BiH, Sandžaka, Crne Gore, Makedonije itd. na putu za Tursku.

Iz knjige također saznajemo kako mnogi Bošnjaci u Turskoj, od kojih neki nisu nikada bili u BiH, čuvaju tradiciju svojih predaka, običaje, pa čak i jezik kojim se tada govorilo. Neki

izrazi, kojim se služe naši Bošnjaci u Turskoj, više nisu u upotrebi u BiH, ali su ih oni sačuvali, prenoseći ih s koljena na koljeno od svojih predaka. Danas se kod Bošnjaka u Turskoj počinje buditi svijest o vlastitom identitetu, ko su i odakle su, pa se u tom smislu svakim danom otvaraju i formiraju nova udruženja, organiziraju se derneći i td. Nadamo se da će pisanje Amira Hodžića i Mirsada Kalajdžića biti podstrek za dalja istraživanja vezana za iseljavanje najbrojnije bošnjačke dijaspore, te uspostavljanje mnogih vidova saradnje s njom, naročito u oblasti kulture i obrazovanja.

Uz kazivanja o tome kako su se tamo našli daleki preci Bošnjaka, autori knjige Amir Hodžić i Mirsad Kalajdžić pišu i o tome kako se u Turskoj snalaze današnji Bošnjaci, pa spominju da među njima ima veoma poslovnih ljudi, političara itd. Bolje su se snašli naši ljudi u gradovima nego na selima i svima im je, kao i Turcima, san da žive u Istanbulu.

Autori knjige zaslužuju sve pohvale što su uspjeli obići tako veliki prostor, s kraja na kraj prostrane Turske, te se naći s našim ljudima i u velegradima i u najzabačenijim mjestima, razgovarati s njima i dobiti značajne informacije kako iz njihove prošlosti, tako sadašnjosti i tako sklopiti mozaik življenja najbrojnije bošnjačke dijaspore, koja je bila prepuštena zaboravu i o kojoj se doskora nije vodilo nikakvog računa. Ova putovanja u Tursku i obilazak naših Bošnjaka autori knjige *Bošnjaci u Turskoj* Amir Hodžić i Mirsad Kalajdžić realizirali su tokom zadnjih pet godina, u periodu od 2008.–2013. godine i podaci u knjizi su novi i aktuelni, što je njena dodatna vrijednost.

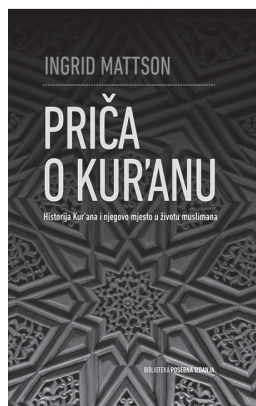
Knjiga *Bošnjaci u Turskoj* ujedno čini i most kojim se uspostavljaju veze između matice BiH i njene dijaspore-Bošnjaka u Turskoj. Kako god će ova knjiga pomoći našim Bošnjacima u Turskoj da saznaju više o sebi, koliko ih ima i u kojim sve mjestima žive, kroz kakav su egzodus prošli njihovi daleki preci itd., ona će dobro doći i njihovim rođacima u domovini BiH da čuju informacije o svojoj rodbini, koju

su teške historijske prilike udaljile od matice. Hiljade imena koja se spominju u knjizi biće dobar znak ovdašnjim Bošnjacima da uspostave kontakte sa svojim rođacima u Turskoj. Uz razgovore sa našim ljudima, potkrijepljenim fotografijama, njih 166, autori nad daju podatke i o običajima, gdje se nalaze, koliko imaju stanovnika itd. što je dodatna vrijednost knjige.

Ono što posebno imponuje u knjizi u pisanju Amira Hodžića i Mirsada Kalajdžića je neposrednost i konkretnost, gdje su sagovornici u prvom planu, pa kada knjigu čitate imate dojam da lično razgovarate sa tim našim ljudima, zbog čega se ona čita na dušak, bez predaha.

Naravno, kako i autori ističu, mnogi Bošnjaci u Turskoj su tokom ovog dugog vremena u tuđini izgubili svoj identitet, dobili druga prezimena i asimilirali se u tursko društvo. Ova knjiga će donekle pomoći da se taj trend asimiliranja i otuđivanja ublaži, jer su naši Bošnjaci u Turskoj važan politički faktor i sve se više na njih računa prilikom izbora na svim nivoima vlasti u toj zemlji.

Salih Smajlović

Priča o Kur'anu

[Ingrid Mattson, *Priča o Kur'anu: historija Kur'ana i njegovo mjesto u životu muslimana*, prijevod Azra Mulović, El-Kalem i CNS, Sarajevo, 2015.]

Knjiga *Priča o Kur'anu: historija Kur'ana i njegovo mjesto u životu muslimana* autorice Ingrid Mattson (*The Story of the Qur'an: Its History and Place in Muslim Life*) predstavlja

jedan sveobuhvatni uvodnik, ne samo u Kur'an nego u islam općenito, pa ne bi bila greška i da je nazvana "Uvod u islam" ili "Uvod u tefsir", što ova knjiga i jeste.

Autorica na jedan nadasve zanimljiv, pitak, ali istovremeno i akademski jezik čitaoca uvodi u samu suštinu svete knjige muslimana. Indikativno je što ona svoju priču o Kur'anu započinje i završava sa ženom u centralnoj ulozi iz razloga što se islamu prigovara, tobože neravnopravan status muškarca i žene. Kao što smo već kazali, autorica knjigu otvara sa ženom po imenu Havla koju muž odbija na što se ona žali Poslaniku. Koliko god ta situacija, u jednu ruku, pokazuje i involviranost Poslanika u svakodnevnicu mlade muslimanske zajednice, ona ukazuje i na stepen žene u islamu koji je jednak muškarcu. Na kraju Bog objavljuje ajete kojima prekorava njenog muža i druge koji svojim suprugama nepravdu čine. Autorica nas tom pričom uvodi u glavnu temu Kur'ana, kako bi to rekao Fazlur Rahman, a to je sami Bog. Ne ulazeći u duboku teološku razradu smatra da je najbolje Bog opisan riječima "Bog čuje i odgovara."

U uvodnom dijelu dobija se osjećaj kako je autorica imala pred sobom Kur'an ustrojen po redoslijedu objavljivanja, nudeći nam prvo određene mekanske ajete koji tretiraju Božiju Jednoću i Jednobitnost kao i moralnu dimenziju čovjeka, a onda i medinske ajete koji u najvećoj mjeri pružaju osnovu za organizaciju zajednice. Pored toga autorica se bavi samim geografskim i vremenskim toposom regiona u koji je spuštena Riječ Božija uvodeći nas u polje diskusije o porijeklu Kur'ana, standardizacije Mushafa te vrijednostima učenja, memorisanja i proučavanja Božije knjige.

Mattson o tome šta je Kur'an za muslimane kaže "da se Kur'an nikada ne spušta na pod; on obično stoji na visokoj polici, pa čak i kad su knjige naslagane jedna na drugu (naprimjer, kad naučnik ili student radi istraživanje), Kur'an je obično postavljen na vrhu hrpe."

Poglavlje "Šta je Bog zaista htio reći: tumačenje Kur'ana" predstavlja

centralni dio knjige. To je tefsirski dio te u njemu autorica nudi osnovne postulate koje osoba treba slijediti ako želi da uđe u semantičke, značenjske i kontekstualne dubine Svetog teksta.

Autorica svoje djelo završava kako je i započela – sa ženom u centralnoj ulozi. To se ogleda u tretiranju dva "sporna" pitanja u islamu koja se direktno tiču: pitanje nasljeđivanja i pitanje udaranja žene. Iscrpno tretira ajete o torturi i nasljeđivanju nudeći nove moguće interpretacije Teksta kroz kontekstualizaciju i dublju lingvističku analizu istih.

Možda je najbolju preporuku ove knjige dao Rabbi Burton L. Visotzkyja sa Jewish Theological Seminary riječima da je ona "obavezno štivo za muslimane, kršćane, Jevreje, za sve koji bi htjeli razumjeti Kur'an i njegove sljedbenike. Preporučuje se školama i tečajevima pri univerzitetima, sinagogama, crkvama i džamijama."

Ingrid Mattson je rođena 1963. godine u Kitcheneru (Kanada). Trenutno predaje islamske studije na University of Western Ontario. Aktivna je na području međureligijskog dijaloga.

Halid Hajdarević i Resul Alić

Šesti tom Brillvog Godišnjaka

(*Yearbook of Muslims in Europe*, ur. Jørgen S. Nielsen, Samim Akgönül, Ahmet Alibašić i Egdūnas Račius, Brill, Leiden, 2014.)

Početkom ove, 2015. godine renomirana svejetska izdavačka kuća "Brill" izdala je 6. svezak *Godišnjaka muslimana u Evropi* koji obuhvata podatke iz 2013. godine.